

Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

Vol 13 (2014)

Special Issue - Life Skills

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΝΟΣ ΤΥΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 5-9 ΕΤΩΝ

Ζησούλα Μπελέτη (Zisoula Mpeleti), Ελιζάνα Πολλάτου (Elizana Pollatou), Βασιλική Ζήση (Vasiliki Zisi), Ηλίας Αγδινιώτης (Ilias Agdiniotis)

doi: [10.12681/icw.17985](https://doi.org/10.12681/icw.17985)

Copyright © 2018, Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Μπελέτη (Zisoula Mpeleti) Ζ., Πολλάτου (Elizana Pollatou) Ε., Ζήση (Vasiliki Zisi) Β., & Αγδινιώτης (Ilias Agdiniotis) Η. (2014). Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΝΟΣ ΤΥΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 5-9 ΕΤΩΝ. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 13, 355–358. <https://doi.org/10.12681/icw.17985>

Μπεαζίδου Ελευθερία, Υπ. Διδασκ. Π.Θ.
Μπότσογλου Καφένια, Αν. Καθηγήτρια ΠΤΕΑ, Π.Θ.
Ανδρέου Ελένη, Αν. Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ, Π.Θ.

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΦΙΛΙΑΣ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι ικανοποιητικές κοινωνικές σχέσεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας έχουν ταυτιστεί με την κοινωνική ικανότητα και σύμφωνα με τη βιβλιογραφία δείκτες αυτής της ικανότητας είναι ατομικά χαρακτηριστικά που εκδηλώνουν τα παιδιά στο σχολείο όπως: η κοινωνική συμπεριφορά, η συμμετοχή σε κοινωνικό παιχνίδι και οι κοινωνικές δεξιότητες, προσανατολισμένες στις δεξιότητες φιλίας. Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει την προβλεπτική αξία των δεικτών της κοινωνικής συμπεριφοράς, της συμμετοχής στο παιχνίδι με τους συμμαθητές και των κοινωνικών δεξιοτήτων φιλίας στη φιλία. Το προτεινόμενο μοντέλο εξετάστηκε σε δείγμα 147 αγοριών και κοριτσιών ηλικίας 5,5 ετών. Εφαρμόστηκαν πολλαπλές αναλύσεις παλινδρόμησης για να δείξουν τα αποτελέσματα ότι η φιλία προβλέπεται καλύτερα από τις δεξιότητες για τη διατήρηση της φιλίας ($F_{1,145}=35.07, p<.001$) και από το κοινωνικό παιχνίδι /συνεργασίας ($F_{1,144}=21.46, p<.001$). Επιπλέον, αναδείχθηκαν διαφορετικά μοντέλα τη φιλία στα αγόρια και στα κορίτσια. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας μπορούν να αξιοποιηθούν στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου, στις παρεμβάσεις και στην εξατομικευμένη διδασκαλία παιδιών που αντιμετωπίζουν προβλήματα στις κοινωνικές τους σχέσεις με τους συμμαθητές τους.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Κοινωνική ικανότητα, ενίσχυση φιλίας, προσχολική ηλικία

FRIENDSHIP SKILLS ENHANCEMENT IN KINDERGARTEN CHILDREN

ABSTRACT

Positive peer relationships at an early age have been increasingly linked to social competence. Based on a careful review of the literature, we have identified that indicative aspects of social competence in kindergarten are factors related to children's individual characteristics such as: children's social behavior, social play with peers and social skills especially friendship skills. The purpose of the current study was to examine the influences of children's social behavior, social play with peers and friendship skills to participation in friendship. We evaluated our proposed model with a sample of 147 kindergarten boys and girls, 5,5 years old. Multilevel Regression Analysis was applied and the results suggested that friendship was predicted from sustaining friendship skills ($F_{1,145}=35.07, p<.001$) and social cooperative play ($F_{1,144}=21.46, p<.001$). Additionally, different models were emerged for boys and girls. It was hoped that a better understanding of these influences could be of use in selecting more effective interventions, in kindergarten curriculum and individualized teaching for helping at-risk children in kindergarten.

KEY WORDS

Social competence, friendship enhancement, kindergarten age

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι σχολικές τάξεις αποτελούνται από πρόσωπα τα οποία είναι ενσωματωμένα μέσα σε ένα δίκτυο κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμαθητών αναφέρεται στο να μοράζονται από κοινού πολλαπλές απόψεις, εμπειρίες, γνώσεις, αντιλήψεις και καθορίζεται με βάση νόρμες της τάξης.

Είναι γεγονός, ότι η κοινωνική αλληλεπίδραση των παιδιών με την ομάδα των συνομηλίκων του αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα κοινωνικοποίησης. Μέσα από την αλληλεπίδραση έχει την ευκαιρία το παιδί να χτίσει τις κοινωνικές του σχέσεις και να αναπτύξει πολλές δεξιότητες σημαντικές για τη ζωή του. Γι' αυτό έχει διατυπωθεί και η άποψη ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ συνομηλίκων δεν είναι μια προετοιμασία για τη ζωή αλλά η ίδια η ζωή (Lamb & Sutton-Smith, 1982). Η βιβλιογραφία έχει επισημάνει πως οι σχέσεις με τους συνομηλικούς επιδρούν στην υγιή κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη των παιδιών (Howes, 2000) και ειδικά η θέσπιση φιλικών σχέσεων στην προσχολική ηλικία είναι ένας πολύ σημαντικός στόχος για την ανάπτυξη του παιδιού (Buysse, Goldman & Skinner, 2002).

Τα μικρά παιδιά διαλέγουν συγκεκριμένους συνομήλικους με στόχο τους τις κοινωνικές τους αλληλεπιδράσεις ενώ, οι συναναστροφές στις οποίες εμπλέκονται με τους φίλους τους διαφέρουν ποιοτικά και ποσοτικά από αυτές με τους άλλους ομήλικους (Ross & Lollis, 1989). Η φιλία διαφέρει από τις κοινωνικές σχέσεις γιατί προϋποθέτει την παρουσία ενός αμοιβαίου συναισθηματικού δεσμού ανάμεσα σε ένα παιδί και ένα συνομήλικό του. Ερευνητικά η παρουσία αυτού του δεσμού πιστοποιείται όταν δύο παιδιά: 1) αναφέρουν ο ένας τον άλλο ως «φίλο τους», 2) αλληλεπιδρούν συχνά και αναζητούν ο ένας την παρέα του άλλου και 3) προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους στις ανάγκες του συντρόφου τους (Ladd & Kochenderfer, 1996). Με άλλα λόγια, δύο παιδιά θεωρούνται φίλοι αν αρέσει και εκτιμά ο ένας τον άλλο και η σχέση τους είναι στενή και διαρκής. Τα δομικά στοιχεία αυτής της σχέσης είναι η εγγύτητα και η διάρκεια (Bukowski & Hoza, 1989). Από την ηλικία των πέντε, τα παιδιά μπορούν να αναγνωρίσουν τις ποιοτικές διαφορές στις φιλικές τους σχέσεις και να αναφερθούν στη διαφορά ικανοποίησης που παίρνουν από τις διαφορετικές φιλικές σχέσεις που έχουν δημιουργήσει (Ladd, Kochenderfer & Coleman, 1996).

Οι επιστήμονες, θεωρούν τη φιλία ως το κεντρικό σημείο στη ζωή του παιδιού επειδή η φιλία σαν διαπροσωπική σχέση επηρεάζει τους τρόπους με τους οποίους τα παιδιά διαπραγματεύονται την κοινωνική τους συμμετοχή, την επίλυση των συγκρούσεων, αγωνίζονται για να επιτύχουν την ισότητα και την αρμονία και βασικά για να δομήσουν την κοινωνική τους ταυτότητα (Corsaro & Miller, 1992). Ο Hartup (1996) υποστηρίζει πως οι στενές σχέσεις με άλλα παιδιά μπορεί να συνεισφέρουν θετικά και στην γνωστική τους ανάπτυξη εξαιτίας της συναισθηματικής ποιότητας αυτών των σχέσεων αλλά και εξαιτίας του συνδυασμού αυτού και της συνεισφοράς γνώσεων από τον φίλο στο φίλο. Ο Ladd (1990) επικεντρώθηκε στο ρόλο που παίζει η αποδοχή των παιδιών από την ομάδα και η ύπαρξη φίλων στη μετάβαση των παιδιών στο νηπιαγωγείο. Η έρευνα που πραγματοποίησε έδειξε ότι ο αριθμός των φίλων που είχε το παιδί κατά την είσοδό του στο νηπιαγωγείο, αλλά και ο μεγαλύτερος αριθμός των καινούργιων φίλων σχετίζεται με την καλή προσαρμογή στο νέο σχολικό περιβάλλον. Αυτή η άποψη ενισχύεται από άλλους ερευνητές που θεωρούν την ύπαρξη φίλων ως άμεσο πλεονέκτημα και προστασία ενάντια στις δυσκολίες σε αυτή τη φάση της ζωής του παιδιού (Dunn, 2004).

Η προσπάθεια του παιδιού να κάνει ποιοτικές και σταθερές φιλικές εξαρτάται από ψυχολογικούς, κοινωνικούς, πολιτισμικούς, βιολογικούς και άλλους παράγοντες που αφορούν το ίδιο το παιδί ή το πλαίσιο που πραγματώνονται οι κοινωνικές σχέσεις. Ενώ, αρχικά οι μελετητές συνέδεσαν την οικογένειά, το περιβάλλον του σχολείου και τα ατομικά χαρακτηριστικά των παιδιών με την ύπαρξη φιλικών σχέσεων σταδιακά, άρχισαν να ασχολούνται με την προέλευση των ικανοτήτων που διακρίνει ένα παιδί να έχει φίλους, όπως π.χ τις κοινωνικο-γνωστικές δεξιότητες. Τα άμεσα αλλά και τα έμμεσα επακόλουθα στην ανάπτυξη των παιδιών από τα προβλήματα στις σχέσεις τους ακόμη και από τη νηπιακή ηλικία, οδήγησαν τους επιστήμονες να εστιάσουν στην κοινωνική ικανότητα των παιδιών (Bierman, 2004). Το παιδί που είναι κοινωνικά έτοιμο μπορεί να κάνει φίλους και να έχει καλές σχέσεις με τους συμμαθητές του (Huffman, Mehlinger & Kerivan, 2000). Κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας αυτή η ικανότητα περιλαμβάνει ανεπτυγμένες δεξιότητες για να κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων και να επιδεικνύουν θετικές κοινωνικές συμπεριφορές και δεξιότητες (Walter & LaFreniere, 2000) αλλά και να συμμετέχουν σε κοινωνικό παιχνίδι (Gazelle & Ladd, 2003).

Η σημαντικότητα της ύπαρξης φιλικών σχέσεων στην ανάπτυξη των παιδιών αλλά και τα αποτελέσματα ερευνών που δείχνουν ότι ένα ποσοστό 5-15% των παιδιών δεν έχει την ικανότητα να δημιουργήσει κοινωνικές σχέσεις (Hartup, 1992) ήταν η αφορμή για να πραγματοποιηθεί η παρούσα έρευνα. Παρότι, πολλές έρευνες έχουν συνδέσει την ύπαρξη φιλικής σχέσης με την κοινωνική ικανότητα όπως αναφέραμε, δεν έχει μελετηθεί ποια πτυχή της κοινωνικής ικανότητας των παιδιών προσχολικής ηλικίας είναι πιο σημαντικός παράγοντας στην ενίσχυση των φιλικών σχέσεων. Αυτό το ερώτημα αποτέλεσε το σκοπό της παρούσης έρευνας.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΔΕΙΓΜΑ

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν επτά εκπαιδευτικοί και 147 μαθητές που φοιτούσαν σε κοινές συστεγαζόμενες δομές προσχολικής αγωγής από τις αστικές περιοχές της Λάρισας. Πιο συγκεκριμένα, πήραν μέρος στην έρευνα 80 αγόρια και 67 κορίτσια που φοιτούσαν σε επτά διαφορετικά τμήματα κλασσικών και ολοήμερων προγραμμάτων.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα για την συλλογή των δεδομένων είναι:

1. Κλίμακα Κοινωνικής Συμπεριφοράς στο Σχολείο (ΚΚΣΣ) (Magotsiou, Goudas & Hasandra, 2006). Το συγκεκριμένο εργαλείο συλλέγει δεδομένα για την θετική κοινωνική και αντικοινωνική συμπεριφορά των παιδιών στο σχολείο σύμφωνα με την άποψη του δασκάλου.

2. Αξιολόγηση της Κοινωνικής Συμμετοχής των παιδιών στο παιχνίδι στην αυλή του Σχολείου. Το συγκεκριμένο εργαλείο συλλέγει δεδομένα μέσα από την παρατήρηση σε πραγματικό χώρο και χρόνο και δείχνει την κοινωνική συμμετοχή των παιδιών στο ελεύθερο παιχνίδι σε διάφορες χρονικές στιγμές. Το εργαλείο βασίζεται στη συμμετοχή των παιδιών στο ελεύθερο παιχνίδι στην αυλή του σχολείου με τους συμμαθητές τους (peer play) από το Social Play Record (White, 2006).

3. Εργαλείο αξιολόγησης των Δεξιοτήτων Φιλίας (Friendship skills από το Social Play Record, (White, 2006) στην διάρκεια του ελεύθερου παιχνιδιού στην αυλή του Σχολείου.

4. Βαθμολογία κλίμακας κοινωνιομετρικής μέτρησης (Best-Friend nominations) ονοματοδοσίας από τους συμμαθητές (Parker & Asher, 1993). Στην παρούσα έρευνα το συγκεκριμένο εργαλείο συλλέγει δεδομένα μέσα από προσωπικές συνεντεύξεις των παιδιών για να μετρήσουμε την ύπαρξη αμοιβαίων καλύτερων φίλων, ονοματίζοντας τα παιδιά τους φίλους αρχίζοντας από τον καλύτερο στον επόμενο καλό φίλο και ούτω καθεξής. Για να είναι οι φιλίες αμοιβαίες θα πρέπει να συμφωνούν και τα δύο παιδιά-φίλοι. Έτσι, η φιλία στην παρούσα έρευνα ορίζεται με βάση την εγγύτητα και την αμοιβαιότητα.

Μετά τον καθορισμό των εργαλείων συγκεκριμενοποιήθηκαν οι ανεξάρτητες μεταβλητές της έρευνας που είναι οι δείκτες:

1. συμπεριφορά συνεργασίας,
2. ενσυναίσθηση,
3. οξύθυμία,
4. πρόκληση αναστάτωσης,
5. κοινωνικό/συνεργασίας παιχνίδι,
6. κοινωνικό/ συμμετοχής παιχνίδι,
7. μη κοινωνικό/παρατήρησης παιχνίδι,
8. μη κοινωνικό/ παράλληλο παιχνίδι,
9. οι δεξιότητες για τη δημιουργία φιλίας
10. οι δεξιότητες για τη διατήρηση φιλίας.

Οι Εξαρτημένες μεταβλητές της έρευνας είναι: η φιλία όπως ορίστηκε από τον αριθμό των στενών και αμοιβαίων φίλων που έχει το κάθε παιδί.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη δομημένη παρατήρηση, τις συνεντεύξεις των παιδιών σύμφωνα με κοινωνιομετρική μέθοδο και τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου από το δάσκαλο της τάξης. Αρχικά, δώσαμε το ερωτηματολόγιο για τη «συμπεριφορά των παιδιών στο σχολείο» να το συμπληρώσει η εκπαιδευτικός της κάθε τάξης. Ενώ, παράλληλα εφαρμόστηκε δομημένη παρατήρηση στην αυλή του σχολείου. Οι παρατηρήσεις αναφέρονται:

α) Στο είδος του παιχνιδιού που συμμετέχουν τα παιδιά δηλαδή κοινωνικό ή αντικοινωνικό παιχνίδι και συνολικά, συμπληρώθηκαν 15 λεπτά παρατήρησης και καταγράφηκαν 90 συμμετοχές στο παιχνίδι για το κάθε παιδί.

β) Στις κοινωνικές δεξιότητες φιλίας οι οποίες ολοκληρώνονταν μετά από τρεις κύκλους δεκάλεπτων παρατηρήσεων για το κάθε παιδί. Τσεκάρουμε στο τέλος του κάθε δεκαλέπτου πόσο συχνά παρατηρήθηκαν οι δεξιότητες των παιδιών να δημιουργούν και να διατηρούν φιλίες.

Η κοινωνιομετρική μέθοδος εφαρμόστηκε παίρνοντας προσωπική συνέντευξη από το κάθε παιδί το οποίο θα έπρεπε να κατανομάσει τους καλύτερους φίλους του για τη συλλογή των δεδομένων που θα αξιολογούσαν τη φιλία, όπως ορίζεται με βάση την εγγύτητα και την αμοιβαιότητα.

Η μέθοδος ανάλυσης των αποτελεσμάτων ήταν η ανάλυση παλινδρόμησης με σκοπό την κατασκευή ενός απλού μοντέλου που να προβλέπει όσο το δυνατό καλύτερα τη φιλία των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Στην ανάλυση παλινδρόμησης εισήχθησαν οι ανεξάρτητες μεταβλητές που συσχετίστηκαν σημαντικά με την εξαρτημένη μεταβλητή: φιλία. Στη βηματική πολλαπλή παλινδρόμηση, πρώτα προσθέσαμε τις κοινωνικές δεξιότητες για διατήρηση της φιλίας που είναι υπεύθυνες για το 19% της διακύμανσης στην φιλία ($F_{1,145}=35.07$, $p<.001$). Το κοινωνικό/συνεργασίας παιχνίδι προστέθηκε μετά και είναι υπεύθυνο για το άλλο 5% ($F_{1,144}=21.46$, $p<.001$). Έτσι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η φιλία στο σχολείο προβλέπεται από τις κοινωνικές δεξιότητες για διατήρηση της φιλίας και τη συμμετοχή του παιδιού σε κοινωνικό/συνεργασίας παιχνίδι. Δηλαδή, τα παιδιά που δείχνουν τις δεξιότητες για να διατηρήσουν τις φιλίες τους και συμμετέχουν σε κοινωνικό/συνεργασίας παιχνίδι έχουν περισσότερους καλύτερους αμοιβαίους φίλους.

Πίνακας 1. Βηματική πολλαπλή παλινδρόμηση μεταβλητών πρόβλεψης για την φιλία (περιλαμβάνονται μόνο οι σημαντικές μεταβολές πρόβλεψης).

• Μεταβλητή	Συντελεστής	B	Τυπικό	Beta	t	p	
συσχέτισης	R	σφάλμα	b				
Δεξιότητες Φιλίας(διατήρηση)	.44	.35	.09		.335**	3.9	.000
Κοινωνικό /Συνεργασίας	.48	.20	.08		.215*	2.5	.0

Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε σε δείγμα που αποτελούσαν μόνο τα αγόρια. Στην ανάλυση παλινδρόμησης τα αποτελέσματα έδειξαν μοντέλο πρόβλεψης ($\beta=.393$, $p=.000$) της φιλίας με την μεταβλητή δεξιότητες για διατήρηση φιλίας που είναι υπεύθυνες για το 27% της διακύμανσης της φιλίας των αγορών ($F_{1,146}=7.270$, $p=.000 <.001$) αφού, το μέγεθος της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής που ερμηνεύει το μοντέλο παλινδρόμησης (R^2) είναι ίσο με .268.

Για να διαπιστωθεί αν η φιλία των κοριτσιών προβλέπεται από τους προβλεπτικούς παράγοντες για τη φιλία εφαρμόσαμε την ίδια μέθοδο ανάλυσης πολλαπλής παλινδρόμησης κατά βήμα. Οι αναλύσεις παλινδρόμησης δεν αποκάλυψαν στατιστικά σημαντικούς παράγοντες πρόβλεψης για τη φιλία των κοριτσιών.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, ανάδειξαν σημαντικούς δύο παράγοντες από όσους εξετάστηκαν στο μοντέλο πρόβλεψης της φιλίας των παιδιών:

α) το κοινωνικό παιχνίδι που επισημαίνεται η σημαντικότητα των κανόνων.

Το πόσο σημαντικοί είναι οι κανόνες στο παιχνίδι έχουν τονίσει οι Μπότσογλου και Κακανά (2012) σύμφωνα με τις οποίες, οι κανόνες μπορεί να θεωρηθεί πως αποτελούν την προσπάθεια των παιδιών να να αποτελέσουν μέρος μιας ομάδας. Οι Perry, Hogan και Marlin (2000) τονίζουν πόσο σημαντικό είναι το κοινωνικό παιχνίδι με κανόνες στην ανάπτυξη του εγκεφάλου και οι Howes και Matheson (1992) στην ανάπτυξη της κοινωνικής ικανότητας των παιδιών.

β) οι κοινωνικές δεξιότητες για τη διατήρηση της φιλίας. Τα αποτελέσματα αυτά είναι σε συμφωνία με τον Gottman (1983) που υποστηρίζει πως οι διαπροσωπικές δεξιότητες όπως, επικοινωνίας, επίλυσης προβλημάτων κ.α προβλέπουν τη φιλία. Επίσης, επιβεβαιώνουν και τους Black και Logan (1995) που υποστηρίζουν πως η ικανότητα να διατηρείς μια κατάλληλη αλληλεπίδραση και μετά από την αρχική επαφή είναι σημαντική για τις φιλικές σχέσεις.

Έχει διαπιστωθεί, ότι τα αγόρια και τα κορίτσια στην προσχολική ηλικία, συνήθως δεν κάνουν παρέα ούτε έχουν φίλους αντίθετου φύλου γι' αυτό και περιμέναμε ότι οι υπό εξέταση δείκτες θα πρόβλεπαν διαφορετικά τη φιλία στα αγόρια και στα κορίτσια. Οι διαφορές που εντοπίσαμε επιβεβαιώνουν τους Barton και Cohen (2004) που υποστηρίζουν τις διαφορές στη φιλία των αγοριών και κοριτσιών, κυρίως στον τρόπο που δημιουργείται, κάτι που προγενέστερα οι Hartup και Stevens (1997) υποστήριξαν δείχνοντας, ότι τα δύο φύλα διαφέρουν στην πορεία προς τη φιλία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Η φιλία των παιδιών του δείγματος προβλέπεται καλύτερα από τις κοινωνικές δεξιότητες για τη διατήρηση της φιλίας και από τη συμμετοχή τους στο κοινωνικό/συνεργασίας παιχνίδι όταν συνεξετάζονται όλοι οι υπό εξέταση δείκτες

- Η φιλία στα κορίτσια μπορεί να προβλέπεται από άλλους παράγοντες πιο σημαντικούς και οι οποίοι δεν έχουν σχέση με τους παράγοντες που δείχνουν την κοινωνική ικανότητα όπως εξετάζονται στη παρούσα έρευνα.

- Η φιλία για τα αγόρια προβλέπεται από τις δεξιότητες για τη διατήρηση της φιλίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Barton, B. K. & Cohen, R. (2004). Classroom gender composition and children's peer relations. *Child Study Journal*, 34, 29-45.

Bierman, K. L.(2004). *Peer rejection: Developmental processes and intervention*. New York: Guilford Press.

Black, B. & Logan, A. (1995). Links between the communication patterns in motherchild, father-child and child-peer Interactions and childrens' social status. *Child Development*, 66, 55-71.

Buysse, V., Goldman, B. D. & Skinner, M. L. (2002). Setting effects on friendship formation among young children with and without disabilities. *Exceptional Children*, 68(4), 503-517.

Corsaro, W. A. & Miller, P. J.(1992). *New directions for child development: Interpretive approaches to children's socialization*, (Issue 58). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Dunn, J. (2004). *Children's friendships: The beginnings of intimacy*, UK:Blakwell.

Gazelle, H. & Ladd, G. W.(2003). Anxious solitude and peer exclusion: A diathesis-stres model of internalizing trajectories in childhood. *Child Development*, 74, 257-278.

Gottman, J. M. (1983). How children become friends. Monographs of the Society for *Research in Child Development*, 48, 1-85.

- Hartup, W. W.(1992). Peer relations. In E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook of child psychology: Socialization, personality, and social development* (Vol. 4, pp. 103-196) (4th Ed.). New York: John Wiley. The company they keep: Friendships and their developmental significance. *Child Development*, 67, 1-13.
- Hartup, W. W. & Stevens, N.(1997). Friendship and adaptation in the life course. *Psychological Review*, 121, 355–370.
- Howes, C. (2000). Relationships: Child and teacher. *Early Developments*, 4(1), 12-13.
- Howes, C. & Matheson, C.C.(1992). Sequences in the development of competent play with peers: Social and social pretend play. *Developmental Psychology*, 28, 961-974.
- Huffman, L. C., Mehlinger, S. L. & Kerivan, A. S.(2000). Risk factors for academic and behavioral problems at the beginning of school. In *Off to a good start: Research on the risk factors for early school problems and selected federal policies affecting children's social and emotional development and their readiness for school*. Chapel Hill: University of North Carolina, FPG Child Development Center.
- Ladd, G. W.(1990). Having friends, keeping friends, making friends, and being liked by peers in the classroom: Predictors of children's early school adjustment. *Child Development*, 61(4), 1081-1100.
- Ladd, G. W., Kochenderfer, B. J. & Coleman, C. C. (1997). Classroom peer acceptance, friendship, and victimization: Distinct relational systems that contribute uniquely to children's school adjustment? *Child Development*, 68, 1181–1197
- Lamb, M. E., & Sutton-Smith, B.(Eds) (1982). *Sibling relationships: Their nature and significance across the lifespan*. Hillsdale, NJ:Lawrence Erlbaum.
- Magotsiou, E., Goudas, M. & Hasandra, M. (2006). Validity and reliability of the Greek version of the Multisource Assessment of Social Competence Scale. *Perceptual and Motor Skills*, 103, 667-675.
- Μπότσογλου, Κ. & Κακανά, Δ. Μ.(2012). Η λειτουργία και το περιεχόμενο των κανόνων κατά τις αυθόρμητες δραστηριότητες παιχνιδιού παιδιών προσχολικής ηλικίας. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 11, 22-30.
- Parker, J. G. & Asher, S. R. (1993). Friendship and friendship quality in middle childhood: Links with peer group acceptance and feelings of loneliness and social dissatisfaction. *Developmental Psychology*, 29, 611–621.
- Perry, B. D., Hogan, L. & Marlin, S. J. (2000). Curiosity, Pleasure, and Play: A Neurodevelopmental Perspective. *Child Trauma Academy*. Retrieved: www.childtrauma.org/ctamaterials/Curiosity.asp.
- Ross, H. S. & Lollis, S. P.(1989). A social analysis of toddler peer relationships. *Child Development*, 60, 1082–1091.
- Walter, J. L. & LaFreniere, P. J.(2000). A naturalistic study of affective expression, social competence and sociometric status in preschoolers. *Early Education and Development*, 11 (1), 109-122.
- White, C.(2006). *The Social Play Record: A Toolkit for Assessing and Developing Social Play from Infancy to Adolescence*. Jessica Kingsley Publishers.

Στοιχεία Επικοινωνίας:

Καρένια Μπότσογλου, kmpotso@sed.uth.gr

Μπελέτη Ζησούλα, Εκπαιδευτικός Προσχολικής Αγωγής
Πολλάτου Ελιζάνα, Επίκουρος καθηγήτρια Τ.Ε.Φ.Α.Α.Π.Θ.
Ζήση Βασιλική, Επίκουρος καθηγήτρια Τ.Ε.Φ.Α.Α.Π.Θ.
Αγδινιώτης Ηλίας, Καθηγητής Φυσικής Αγωγής M.Sc

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ ΣΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΕΝΟΣ ΤΥΠΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 5-9 ΕΤΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η μελέτη της επίδρασης της μουσικής και του ρυθμού, στην αποτελεσματικότερη διδασκαλία προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής σε παιδιά νηπιακής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Στη μελέτη συμμετείχαν 100 παιδιά ηλικίας 5 - 9 ετών των σχολείων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του Δήμου Βόλου. Τα 50 παιδιά (25 αγόρια και 25 κορίτσια) παρακολούθησαν ένα παρεμβατικό μουσικοκινητικό πρόγραμμα 6 εβδομάδων, με δυο 45 λεπτά μαθήματα ανά εβδομάδα, και αποτέλεσαν την πειραματική ομάδα. Τα υπόλοιπα 50 ακολούθησαν το τυπικό πρόγραμμα κυκλοφοριακής αγωγής χωρίς τη συνοδεία μουσικοκινητικής αγωγής για το ίδιο χρονικό διάστημα. Για την αξιολόγηση των μαθητών πάνω στις γνώσεις που έλαβαν από τα μαθήματα κυκλοφοριακής αγωγής χρησιμοποιήθηκαν τρία έντυπα με ασκήσεις βασισμένα στον οδηγό - πλαίσιο από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με το Υπουργείο Μεταφορών και Συγκοινωνιών. Χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι περιγραφικής στατιστικής και ανάλυση διακύμανσης με επαναλαμβανόμενες μετρήσεις ενώ το επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε το $p < 0,5$. Στην ηλικιακή κατηγορία 5 - 6 ετών η πειραματική ομάδα είχε μεγαλύτερη βελτίωση ($f_{1,24}=311.29$, $p<.001$, $\eta^2=9.28$) ενώ τα παιδιά ηλικίας 7 - 9 ετών δε διέφεραν μεταξύ τους κατά την αρχική μέτρηση ($f_{1,46}=0.03$, $p>.05$, $\eta^2=0.01$), αλλά στην τελική μέτρηση η πειραματική ομάδα είχε στατιστικά σημαντικά καλύτερα σκορ από την ομάδα έλεγχου. Συμπερασματικά η συνοδεία μουσικής μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη διδασκαλία προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής με αποτέλεσμα το μάθημα να γίνεται καταλλήλοτερο και αποτελεσματικότερο ως προς το περιεχόμενο και την απόδοση.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Ρυθμός, μουσική παρέμβαση, ρυθμικές κινητικές δραστηριότητες, κυκλοφοριακή αγωγή, προσχολική - πρώτη σχολική ηλικία

THE EFFECT OF MUSIC AND RHYTHM ON TEACHING A TYPICAL PROGRAM OF TRAFFIC EDUCATION FOR STUDENTS AGED 5-9 YEARS OLD

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the effect of music and rhythm at more effective teaching of traffic education programs, to pre-school and early school age children. At this study participated 100 children at the age of 5-9 years old from primary education schools of Volos. 50 children (25 boys and 25 girls) who attended a 6 weeks music-kinetic intervention program, including two 45 minute courses per week, composed the experimental group. The other 50 children attended a typical traffic education program, without the accompaniment of music-kinetic lessons for the same period of time. Three forms with exercises based on the guide – manual of Aristotle University of Thessalonica in corporation with the Ministry of Transportation were used for the evaluation of knowledge gained by traffic education lessons. Moreover, statistic analysis was based on methods of descriptive statistics and analysis of variance with repeated measures, while significance level was defined $p<0,5$. Regarding children aged 5-6 years old, the experimental group had greater improvement ($f_{1,24}=311.29$, $p<001$, $n^2=9.28$) while at the group of children aged 7-9 years old there was no difference during the prime measurement ($f_{1,46}=0.03$, $p>.05$, $\eta^2=0.01$), but at the final measurement the experimental group had statistically higher scores than the control group. Conclusively the accompaniment of music can have a significant contribute at teaching traffic education programs, making lesson better and more effective regarding content and performance.

KEY WORDS

Rhythm, music intervention, rhythm kinetic activities, traffic education, pre-school – early-school age

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων η κυκλοφοριακή αγωγή έχει ως βασικό σκοπό την πρόσληψη από το μαθητή ολιστικών ζωντανών εικόνων της κυκλοφοριακής πραγματικότητας, απαιτεί κυρίως βιωματική και επικοινωνιακή προσέγγιση της γνώσης που

υλοποιείται στον κατάλληλο χώρο, αναβαθμίζει την ποιότητα της προσφερόμενης μάθησης στο πλαίσιο της σχολικής εκπαίδευσης και συνδέει το σχολείο με την κοινωνική πραγματικότητα (Υπουργείο Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων, ΦΕΚ 23/3030, 2005). Σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα υποστηρίζουν ότι η μουσική στην προσχολική και στην πρώιμη σχολική ηλικία βοηθά όχι μόνο στην καλλιέργεια της αισθητικής αντίληψης του παιδιού αλλά και στην ψυχοκινητική και συναισθηματική ανάπτυξη του (Tsarakidou, Zachoroulou & Zografou, 2001). Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια προσπάθεια αξιολόγησης της επίδρασης, της μουσικής και του ρυθμού, στην αποτελεσματικότερη διδασκαλία προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής σε παιδιά νηπιακής και πρώτης σχολικής ηλικίας.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Συμμετέχοντες:

Στην έρευνα συμμετείχαν 100 παιδιά ηλικίας 5 - 9 ετών του νομού Μαγνησίας. Από αυτά, τα 50 παιδιά παρακολούθησαν ένα μουσικοκινητικό παρεμβατικό πρόγραμμα αναφορικά με την κυκλοφοριακή αγωγή και αποτέλεσαν την πειραματική ομάδα. Τα υπόλοιπα 50 παιδιά ακολούθησαν ένα τυπικό πρόγραμμα κυκλοφοριακής αγωγής χωρίς τη συνοδεία μουσικής (ομάδα ελέγχου).

Μέσα συλλογής των δεδομένων - Διαδικασία συλλογής των δεδομένων:

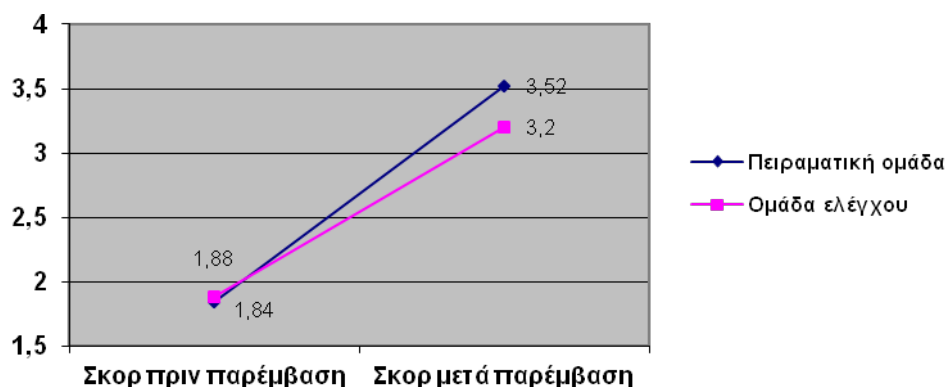
Για την αξιολόγηση των μαθητών πάνω στις γνώσεις που έλαβαν βιώνοντας τα μαθήματα κυκλοφοριακής αγωγής χρησιμοποιήθηκαν τρία έντυπα με ασκήσεις βασισμένα στον οδηγό πλαίσιο του Υπουργείου Μεταφορών και Συγκοινωνιών σε συνεργασία με το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

1. Έντυπο με θέμα «Σήμανση», όπου το παιδί καλείται να ερμηνεύσει με σωστό τρόπο τα κυκλοφοριακά σήματα, που έχει γνωρίσει στο Πάρκο Κυκλοφοριακής Αγωγής.
2. Έντυπο με θέμα: «Γενικές ερωτήσεις», όπου το παιδί καλείται να επιλέξει τη σωστή απάντηση (ή σωστές απαντήσεις) ανάμεσα σε μία σειρά ερωτήσεων.
3. Έντυπο με θέμα: «Κυκλοφορία στην πόλη», όπου το παιδί καλείται να σημειώσει επάνω σε εικόνες, που του δίδονται, το σωστό ή το λάθος.

Τα μαθήματα που πραγματοποιούνται στο Πάρκο Κυκλοφοριακής Αγωγής χωρίζονται ανάλογα με την ηλικία σε τρεις κατηγορίες: προσχολικής ηλικίας (5 έως 6 ετών), α, β, γ δημοτικού (7 έως 9 ετών), δ, ε, στ δημοτικού (10 έως 12 ετών). Στη συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήθηκαν οι δυο πρώτες ηλικιακές κατηγορίες. Το μουσικοκινητικό παρεμβατικό πρόγραμμα περιελάμβανε ασκήσεις και παιχνίδια ρυθμού, αποτύπωση των σημάτων του ΚΟΚ με το σώμα τους, εφαρμογή κανόνων κυκλοφορίας με τη συνοδεία μουσικής ενώ στο τυπικό πρόγραμμα κυκλοφοριακής αγωγής ο ερευνητής εκπαιδευτής ανέλυε στα παιδιά τους κανόνες κυκλοφορίας των πεζών και παρουσίαζε με ζωντανά παραδείγματα τη σωστή οδική συμπεριφορά. Η αξιολόγηση για την επίδραση της μουσικής και του ρυθμού πραγματοποιήθηκε πριν και μετά το παρεμβατικό πρόγραμμα.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκε στατιστικά σημαντική βελτίωση, και για τις δύο ομάδες στην ηλικιακή κατηγορία 5 - 6 ετών. Ωστόσο η Πειραματική Ομάδα είχε μεγαλύτερη βελτίωση ($F_{1,24}=311.29, p<.001, \eta^2=9.28$) από την Ομάδα Ελέγχου ($F_{1,24}=192.18, p<.001, \eta^2=8.89$).

Σχήμα 1. Σημαντική αλληλεπίδραση Ομάδα X Μέτρηση στο τεστ κατανόησης κυκλοφοριακής αγωγής για την ηλικιακή κατηγορία 5-6 ετών.

Στον Πίνακα 1 φαίνονται οι μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις στο σκορ του ερωτηματολογίου κανόνων Κυκλοφοριακής Αγωγής, των παιδιών ηλικίας 7-9 ετών ανάλογα με το φύλο και την ομάδα παρέμβασης, κατά την αρχική και τελική μέτρηση. Οι δύο ομάδες δεν διέφεραν μεταξύ τους κατά την αρχική μέτρηση ($F_{1,46}=0.03$, $p>.05$, $\eta^2=0.01$), αλλά στην τελική μέτρηση η Πειραματική Ομάδα είχε στατιστικά σημαντικά καλύτερα σκορ από την Ομάδα Ελέγχου ($F_{1,46}=63.30$, $p<.001$, $\eta^2=5.69$).

Πίνακας 1. Σκορ στο ερωτηματολόγιο κανόνων κυκλοφοριακής αγωγής, παιδιών 7-9 ετών κατά την αρχική και τελική μέτρηση, ανάλογα με το φύλο και την ομάδα παρέμβασης.

		Αρχική μέτρηση			Τελική μέτρηση		
		N	ΜΟ	ΤΑ	N	ΜΟ	ΤΑ
Πειραματική	Αγόρια	13	19,61	3,04	13	24,46	1,19
	Κορίτσια	12	20,66	2,05	12	24,50	1,08
	Σύνολο	25	20,12	2,61	25	24,48	1,12
Ελέγχου	Αγόρια	13	19,30	2,95	13	19,30	2,95
	Κορίτσια	12	20,75	1,95	12	20,75	1,95
	Σύνολο	25	20,00	2,58	25	20,00	2,58

ΣΥΖΗΤΗΣΗ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο σκοπός της παρούσης έρευνας ήταν η αξιολόγηση της επίδρασης της μουσικής στην αποτελεσματικότερη διδασκαλία προγραμμάτων κυκλοφοριακής αγωγής σε παιδιά νηπιακής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Επιπλέον έρχεται να προσθέσει υποστήριξη στην ανάγκη καλλιέργειας και εξάσκησης της μουσικής αγωγής και του ρυθμού κατά την εκτέλεση οποιασδήποτε κίνησης και να υπερασπίσει τη χρήση της μουσικής και του ρυθμού στη μάθηση κινητικών δεξιοτήτων. Από την επεξεργασία αποτελεσμάτων φάνηκε ότι στην ηλικία των 5-6 ετών και οι δύο ομάδες βελτιώθηκαν σημαντικά μεταξύ των δύο μετρήσεων ωστόσο η πειραματική ομάδα όμως είχε μεγαλύτερη βελτίωση. Στην ηλικιακή κατηγορία των 7-9 ετών οι δύο ομάδες δε διέφεραν σημαντικά μεταξύ τους αλλά στην τελική μέτρηση η πειραματική ομάδα υπερέιχε σημαντικά από την ομάδα ελέγχου.

Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τη σχετική βιβλιογραφία που αναφέρει ότι η μουσική στην προσχολική και στην πρώιμη σχολική ηλικία βοηθά στην καλλιέργεια της αισθητικής αντίληψης του παιδιού, στην ψυχοκινητική και συναισθηματική ανάπτυξή του (Tsarakidou, Zachoroulou & Zografou, 2001), συμβάλλει στην βελτίωση της ρυθμικής ικανότητας (Zachoroulou, Derri, Chatzopoulos & Ellinoudis, 2003), στην πληρέστερη, ευκολότερη κατανόηση αλλά και απόδοση των κινήσεων

(Gallahue, 1996; Πολλάτου, Λιάπα, Διγγελίδης & Ζαχοπούλου, 2005) ενώ δημιουργεί και ένα ευχάριστο περιβάλλον μάθησης (Karageorgis & Terry, 1997). Η εφαρμογή μουσικοκινητικών προγραμμάτων στην εκπαίδευση μπορεί να αποτελέσει ένα εναλλακτικό μέσο διδασκαλίας, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία μιας ελκυστικότερης διαδικασίας μάθησης. Το γεγονός ότι δεν υπάρχουν έρευνες στον ελληνικό χώρο που να εξετάζουν την επίδραση της μουσικοκινητικής αγωγής ως ένα εναλλακτικό μέσο διδασκαλίας, καθιστά αναγκαία την πραγματοποίηση περαιτέρω ερευνών ώστε να ισχυροποιηθούν τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Butterfield, S. & Loovis, M. (1994). Influence of age, sex, balance, and sport participation on development of kicking by children in grades K-8. *Perceptual and Motor Skills*, 79.

Gallahue, D. (1996). *Developmental Physical Education for Today's Children*. 3rd edition. Dubuque, IA: Brown & Benchmark.

Karageorgis, C. & Terry, P. (1997). The psychophysical effects of music in sport and exercise: A review. *Journal of Sport Behavior*, 20, 54-68.

Πολλάτου Ε., Λιάπα Ε., Διγγελίδης Ν. & Ζαχοπούλου Ε. (2005). Μέτρηση της ρυθμικής ικανότητας σε μαθητές γυμνασίου που ασχολούνται με αθλητικές δραστηριότητες συνοδευόμενες ή όχι από μουσική. *Αναζητήσεις στην Φυσική Αγωγή*, ηλεκτρονικό περιοδικό της Ε.Α.Φ.Α., 3ος τόμος, τεύχος 1, σελ.22-28.

Tsarakidou, A., Zachopoulou, E. & Zografou, M. (2001). Early young children's behavior during music and movement program. *Journal of Human Movement Studies*, 41, 333-345.

Υπουργείο Εθν. Παιδείας Θρησκ/των Ενιαίος Διοικητικός Τομέας σπουδών επιμόρφωσης και καινοτομιών (ΦΕΚ 23/3030, 2005).

Zachopoulou, E., Derri, V., Chatzopoulos, D. & Ellinoudis, T. (2003). Application of Orff and Dalcroze activities in preschool children: Do they affect the level of rhythmic ability? *The Physical Educator*, 60(2), 50-56.

Στοιχεία επικοινωνίας:

Ζησούλα Μπελέτη, zisbel@yahoo.gr